

Anton Kaspret †.

Slovenska pravna zgodovina je izgubila s smrtjo vpokojenega gimnazijskega profesorja Antona Kaspreta enega izmed svojih najboljših poznavalcev. Po poklicu zgodovinar je služboval kakor srednješolski profesor zgodovine in slovenščine v Ljubljani in v Gradcu. Spisal je za dijake troje učnih knjig: Zgodovino starega, srednjega in novega veka. Pa že v Ljubljani se je mnogo pečal z arhivalijami, ki so bile raztresene po muzejih in po grajščinskih arhivih. Poglobil se je v raziskovanje zgodovine slovenskega naroda, osobito v kulturnem in socijalnem pogledu. Tu je moral orati ponajveč ledino. Leta 1893 je izdal prvo samostojno delo, brošuro: »Razmere gorenjskih kmetov okolo leta 1500«. V njej odkriva na podlagi arhivalij, priobčenih že leta 1889, v Izvestju muzejskega društva v Ljubljani prave vzroke prvega kmetskega upora iz leta 1515. Iz pestrih detajlov, ki so tu nanizani, posrečilo se mu je, podati uprav prepričevalno sliko nevzdržnih razmer kmetov, ki so nujno vedle do izvojevanja »stare pravde«.

Poslej je bil premeščen v Gradec in je dobil od naučnega ministrstva nalogo, da sestavi historični atlant deželnih sodišč slovenskega ozemlja. V tej častni misiji je prišel v stik z vsemi večjimi arhivi v slovenskih pokrajinah, pa tudi z onimi, katere so bili ustanovili izven slovenskih pokrajin tukajšnji vlastelini, osobito z arhivom kneza Auersperga v Losensteinleithen pri Steyerju. Ta arhiv nudi velike zaklade virov za državno in deželno zgodovino od Slovencev obljundenih pokrajin. Prvo delo, za katero je črpal Kaspret vobče iz navedenega arhiva, je bilo »Die landesfürstlichen Forste und Jagdgebiete in Krain« iz l. 1900. Mimogrede je tudi obdelal zgodovino gradu v bližini Kamnika, o katerem pa dandanes skoro ni več sledu: »Die Burg Oberstein«. Študij historičnih meja deželnih sodišč koncem srednjega veka pa ga je tako prevzel in mu tolikanj razjasnil obzorje v pogledu na našo pravno zgodovino, da si je želel ustvariti posebno literarno torišče za nadaljna pravno-zgodovinska raziskavanja.

Kaspret je bil eden izmed najvplivnejših in najrazbo-ritejših ustanoviteljev »Zgodovinskega društva v Mariboru.« Dne 23. majnika 1903 je bilo to društvo ustanovljeno, Kaspret je bil med njegovimi prvimi odborniki in prvi urednik »Časopisa za zgodovino in narodopisje«. Izpopolnitev tega časopisa je bila odslej Kaspretu najljubša, naravnost življenska naloga. Sam je pisal vanj, vzpodbujal druge, da so pisali, pribavljaj jim gradiva, skratka: bil je duša glasila. Pridobil si je za sodelovanje vseuč. prof. Karla Štreklja, ki je priobčeval tudi jezikoslovne razprave v listu. Silno je bolelo Kaspreta, da so nekateri nezadovoljnejši povsem neopravičeno kritikovali te spise, češ, da ne spadajo v list! Ko je Štrekelj prenehal s temi svojimi spisi, — je Kaspret že začutil, da bo prej ali slej treba ustanoviti nov list, ki bo programatično sprejemal in prinašal tudi razprave nalik Štrekljevim.

V »Časopisu za zgodovino in narodopisje« je napisal Kaspret naslednje večje članke pravno- ali kulturnozgodovinske vsebine: 1.) O podelitvi deželnega maršalstva na Štajerskem l. 1560. 2.) Ženitni dogovor Ivana Vajkarda Valvazorja (l. 1904). 3.) Listina »Die landgerichtliche Gebühr« (l. 1905). 4.) O večah. Donesek o uvedbi kmetjskih in trških sodnih zborov okoli l. 1500. 5.) Slovanske drobtinice, nabrane iz starih aktov in listin (l. 1902). 6.) Navodilo kranjskima poslancema škofu T. Hrenu in Herbartu Turjaškemu za obč. deželni zbor v Lincu (l. 1908). 7.) Tiranstvo graščaka Fr. Taha in njegovega sina Gabrijela (l. 1909). 8.) Oplenitev kunšperških in podsredskih podložnikov l. 1573 (l. 1911). 9.) Juri Dalmatin kot zagovornik škocijanskega župljana (l. 1914).

Pa kakor smo že dejali, Kaspret je tudi z vso vmeno skrbel za to, da so sodelovalci Časopisa za zgodovino in narodopisje pridobili gradiva, katero so mogli obdelati. Kidričev spis »Oblega Sigeta v sodobnem hrvaškem opisu (l. 1912), pa moj spis »Pravosodstvo kostanjeviške opatiije v letih 1631 do 1655« bržčas ne bi bila nikdar izšla, ako ne bi bil Kaspret pribavil arhivnega gradiva. V tem pribavljanju pa je bil mojster, da mu ga ni bilo para!

Že omenjeno nasprotovanje zoper snov, katero je hotel Kaspret uveljaviti pri urejevanju Časopisa za zgodovino

in narodopisje, pa neke osebne difference več ali manj političnega značaja so mu zagrenile veselje do uredništva tega časopisa. Od letnika 1914 dalje ni mu bil več urednik. Za to pa je zasnoval spomladi 1917 idejo, da naj se ustanovi »Časopis za slovenski jezik, književnost in zgodovino«. Oživotvorjenje te ideje je seveda silno otežkočila vojna z vsemi mizernimi gospodarskimi posledicami. A leta 1918 sta vendar izšla prva dva snopiča prvega letnika tega novega Časopisa, ki so mu bili sprva uredniki prof. Kaspret, dr. Kidrič in prof. dr. Nahtigal. V prvem zvezku je priobčil Kaspret zanimivo zgodovinsko črtico »Prispevek k rodovniku Franceta Prešerna«.

Ko sem Kaspreta med vojno obiskal v Gradcu, bil je mož poln načrtov in komaj je čakal konca vojne, meneč, potem pride doba, ko bode krepko zastavil pero in spisal še marsikatero važno razpravo — iz pravne zgodovine slovenskega naroda za novi »Časopis«. Pa tudi za druge je imel pripravljenega vse polno gradiva, osobito iz Losensteineethena. In kadar je bil ves prevzet od navdušenja za bodoče delo, pokazal je žarečih lic, svetlih oči iz svoje mape, ves ponosen, arhivalije, originale, prepise, fotografije, ktere si je nabral — javno, pa tudi skrivoma. Pa — prišel je prevrat in mož, ki se je utaboril v Gradcu pri svojem udobnem ognjišču, vzel je popotni les v roko in se izselil v domovino. Iz Maribora sem dobil njegovo zadnje pismo o priliki, ko sem mu pripisal kot uredniku novega časopisa svojo razpravo o pravnih izrazih v prevodih vinogorskega jezika. Pismo je bilo polno upov za bodočnost ... Pa že se je lotila nad 70-letnega starčka Kaspreta bolehnost, in nič več si nisva dopisovala. Časniki so poročali, da se je letos spomladi izselil k svojim sorodnikom v Črno pri Prevaljah. Dne 29. oktobra t. l. pa so ga pokopali istotam. Upajmo, da je glede njegovih arhivalij vse potrebno ukrejeno, da se ne izgube. Kakor čujem, je izročil dokončanje historičnega atlanta mejâ deželnih sodišč vseuč. prof. Ludmilu Hauptmannu.

Če pregledamo Kaspretovo delovanje, porečemo mi pravniki, da mu moramo biti hvalo dolžni, ker nam je odkril ali pa pomagal odkriti mnogokateri lep in zanimiv pojav iz naše pravne zgodovine. Vsa njegova znanstvena narava ga je mikala in vabila na polje pravne zgodovine. Kot zgodovinar

in arhivalist je bil globoko naobražen in tako dobro vžeziran v domači zgodovini, kakor malo kdo. Pa tudi slovensko jezikoslovje je gojil z vnemo in rad oživiljal mrtvake, nabrane iz starih listin. Združeval je torej vse lastnosti, potrebne za slovenskega pravnega zgodovinarja, četudi ni bil pravnik po poklicu. Blagemu Nestorju slovenskih zgodovinarjev je zagotovljen časten spomin tudi med nami pravniki!

Dr. Metod Dolenc.

Razne vesti.

V Ljubljani, koncem decembra 1920.

— (Kronika društva »Pravnika«.) Društvo je priredilo dne 23. pret. m. sestanek, na katerem je bil razgovor o določbah volilnega reda in o njih pravilni uporabi za volitev v konstituanto dne 28. pr. m. — Odbor je imel sejo dne 17. t. m. Pozdravljal je naznanilo, da se naslednjega dne vrši ustanovni občni zbor podružnice v Mariboru. Vzel je na znanje dopis dekanata jurid. fakultete v Ljubljani, da je fakultetni svet pripravljen podpreti izdaje obč. drž. zakonika s prispevkom k honorarnim ali tiskarskim stroškom. Predsednik je poročal, da so zbirke zakonov iz dr. Volčičeve zapuščine prišle v Novem mestu na dan. Odbornik prof. dr. Dolenc je poročal o uspehih pismene ankete glede vprašanja o izenačenju kazenskega prava in kaz. pr. reda ter predložil tozadevno spomenico za ministrstvo pravde; odbor jo je, izražajoč zahvalo, sprejel ter tudi sklenil, da se priobči v društvenem glasilu. Odbor je nadalje sklenil, da naj se v najkrajšem času prične z društvenimi sestanki, na katerih se bodo vršile diskusije o načrtu ustave za kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev po posameznih tvarinah kakor na pr. glede na pravosodstvo, tisk itd.

— (Podružnica »Pravnika« v Mariboru) je imela svoj ustanovni občni zbor dne 18. t. m. ter izvolila svoj prvi odbor. Predsednik je g. dvorni svetnik A. Levec, odborniki so gg. drž. pravdnik dr. M. Grasselli, drž. pravdnika namestnik dr. I. Jančič, okr. sodnik dr. A. Lešnik, vladni tajnik R. Mulaček, fin. komisar dr. J. Valjavec, odvetnika dr. Franjo Rosina in dr. Fr. Lipold, namestniki so gg. okr. sodnik dr. D. Senior, odv. kandidat dr. A. Reisman in not. kandidat Lavoslav Sevnik. Brzobjavno sta ustanovitev pozdravila odbor društva »Pravnika« v Ljubljani in odbor društva slovenskih sodnikov. — Podružnični odbor se je v seji dne 24. t. m. konstituiral tako, da je predsednik g. dr. Rosina, tajnik g. dr. A. Lešnik in blagajnik g. dr. Jančič.